

ZAMAN GEÇMEZ, BİZ GEÇERİZ

WENDY M. K. SHAW

Sık sık zamanın nasıl geçtiğinden bahsederiz ancak, belki de şeylerin zamanın içinden nasıl geçtiğini konuşmak daha yerinde olur. Çünkü zaman varlığını elbette sürdürecektir. Bizler ve bize ait olan şeyler ise, yok olmaya mahkum. Sinem Dişli'nin işleri bize şunu fısıldıyor: Aslında geçen şey zaman değil; zamanın durgunluğundan geçen biziz. Bu gezegenlerin güneşin etrafında döndüğünü—yani çağlar boyu sanıldığı gibi aksinin doğru olmadığını—söylemek kadar açık aslında. Yine de zamanın geçişinden bahsetmeyi sürdürüyoruz. Zamandan geçen asıl biz olduğumuzu kabul etmek ise her şeyi değiştiriyor.

Şeyleri korumanın tek yolu onları akışlarına bırakmaktır ancak, zamanı yenercesine onlara tutunmayı seçiyoruz. Bu durumda, boğarcasına tuttuğumuz şeylerden elimizi gevşetmenin tek yolu ise, onların içinden geçmek oluyor. Yani dünyayı başka türlü deneyim etmek ya da bunun hayat görüşümüz haline gelmesine izin vermek.

Fotoğraf için tuhaf bir yer.

Fotoğraf için tek mümkün yer. Zaman ve mekan arasında hareketi yanlış anlayışımız gibi, fotoğrafın da mekanı kaydettiğini düşünürüz. Halbuki, fotoğraf bir zaman aralığını kaydeder. Son dokuz yıldır Sinem, GAP Barajı sebebiyle Fırat Nehri Havzasında yaşanan su baskınlarını takip ediyor. Devletin elektriğin gelişi ve moderniteyi kutladığı noktada Sinem bize yıldızlara bakmayı anımsatıyor.

Gözlemleri mikroskobikten astronomiğe doğru geniş aralığa yayılıyor; bakterilerden Samanyolu'na, yer ve gök arası etkileşimler ve eski arazilerden, tozlu taş ocaklarına, ve göllerin yeni oluşan kıyılarından insanların mağaralarda yaşadıkları eski yerleşimlere... Yalnızca kaybın değil, aynı zamanda yaşamın bireylerin çabaları sayesinde incelikte sebat edişinin de kaydını tutuyor.

Sinem, Soğmatar'daki antik gözlemevinde fotoğraf çektiği zamanı anlatmıştı bana: "Oraya gittim ve karşı karşıya kaldığım şeyin eziciliğine şahit oldum. Bununla nasıl baş edeceğimi bilemiyordum. Oturduğum yerde durdum. Tekrar gittim ve tekrar baktım. Yeniden kıpırdamadan oturdum. O kadar çok kez gittim ki oraya, sonunda köylüler uğraşlarını karşısında köyün elektrik sigortalarını kapatmayı teklif ettiler."

Kendisinin zamanın içinden geçmesine izin verdi. O mekanın durağanlığı içerisinde, yıldızları onlara tapan insanların o alandan gördüğü biçimde görmeye çalıştı. Gün yüzüne çıkarılacak şey olarak taşları değil yıldızları gördü. Her daim orada olan yıldızları. Köylüler de onu işte bu duruşu içinde gördüler.

İlk fotoğraflarından birinde, Louis Daguerre evinin penceresinden aşağıdaki binaları ve sokağı uzun süre pozlamıştı. Bir adamın ayakkabısını cilalayan bir boyacı dışında sokak boş gözüküyordu. Dünyanın

en meşhur ayakkabı cilası budur. Çünkü orada duran tek insanlar onlardı. Zamanın akışında, böylesi bir durgunluk hareketin ta kendisidir.

Köylüler de Sinem'i bu sebeple fark etmişlerdi. Bir otobüsle gelip birkaç saat kalıp, etrafına bakınıp gitmemişti. Yıldızları görmek için durağan bir biçimde kalmıştı. Bu yüzden de, yıldızları görebilsin diye köyün ışıklarını kapattılar. O anda, Sinem, zamanın asla geçmediğini keşfetti. Yıldızlar o engin boşluğun içinde hâlâ parlıyorlardı. O anda, on iki bin yıl önce orada durup yıldızlara bakan insanlardan hiç de farklı bakmıyordu. Üstelik yıldızlar da onu geçmişin ya da bugünün köylülerini gördüklerinden hiç de farklı görmüyorlardı.

Zaman durgundur. Biz onun içinden geçiyoruz. Bir tapınak inşa ettiler, yıldızları kaydetmek için. Sinem de bir fotoğraf çekti, yıldızları kaydetmek için. Onlar geçti, biz de kalmayacağız. Sinem ise orada, o köyde durup kaldı.

Arkeoloji zamanın durağanlığının ifşa edilişi midir yoksa bir yeniden diriltme çabası mıdır? Arkeoloji bilimin dili ile araştırır ancak bu bakış ile sanatta saklı o katmanlı manevi peyzajını araştırılmaz.

Göbekli Tepe düz bir arazide yükselir. Binlerce yıllık yerleşik yaşamın sonucu inşa edilmiş bir höyüktür. Orayı seçen insanların bilgisi belli. Bu höyük bölgedeki en yüksek tepelerden biri, ulaşımı zor olsa da yine de tırmanmaya değer: Gökyüzünün açık olduğu bir günde, her yöne doğru 40 kilometreden fazlasını görebilirsiniz. Bu nokta hem dünyanın göbeğidir hem de bir göbek deliği, bir *omphalos*, yani dünyanın doğal merkezidir. Nefes alıp vererek, o göbek on bin yıldır uyudu. 1963 yılında, arkeologlar buranın geçmişe bir pencere sunabileceğini fark ettiler. Gördükleri şeye dair hiçbir fikirleri olmadan, kalıntıları yanlış değerlendirdiler: Roma mezarlığı. Sonra daha geniş bir araştırma yaptılar. Daha derin kazdılar. Daha fazlasını öğrendiler.

Bölgeye dair jeoradar araştırmalar üzerlerinde kabartmalar bulunan T biçimli kireçtaşı dikilitaşları barındıran yirmiden fazla dairesel yerleşke olduğunu gösteriyor. Her dairedeki kabartmalar da farklı: Birinde yılanlar varken, bir diğerinde akbabalar bulunuyor; diğerlerinde ise böcekler, tilkiler ve hatta birkaç tane insansı şekle rastlamak mümkün. Kazılarda hem hayvan kemikleri hem de insan kafatasları ve kemikleri bulunmuş. Bu dairelerden yalnızca dokuzuna ulaşılmış henüz. Dikilitaşlar kayanın üzerinde kendileri için kazılmış girintilerin üstünde dimdik duruyorlar. Yaklaşık yüz metre uzaklığındaki bir alandan çıkartılmışlar. Yaklaşık olarak iki yüz adet dikilitaş mevcut. En büyükleri ise neredeyse elli ton ağırlığında.

Bu zamanlara, bu boyutlara, bu resimlere bakarak ne söyleyebiliriz? Çömlekçilik, metal işleme,

tekerleğin ya da yazının icadından önce insanların tahayyül edemeyeceğimiz kadar güçlü ve azimli olduklarını tahmin edebiliriz. Bunun ötesinde, yapabileceğimiz tek şey hayal etmek. Hayal etmek, bizim geçmişimiz ancak, onların geleceği olan zamandan bugüne uzananları kullanarak kendimizi taşların mekanına yerleştirmektir. Bir tepeden bakar, akıntılar ve göçmen kuşlar ile çevrilmiş verimli toprakları görürüz. Sanki çok uzaklardan gelmişiz ve bizden farklı şekilde konuşan insanlarla tanışmışızdır. Yabancıları belki de ilk görüşümüzdür bu bizim. Çok sonra Cennet Bahçesi olarak hatırlanacak bu bakır doğada yılanlardan ve örümceklerden ve tilkilerden korkmuşuzdur. Hakikat şu ki, taşların arasında kemik parçaları bırakırken nelerden bahsetmiş olabileceğini tahmin etmek dışında hiçbir şekilde bu insanlar hakkında bir şeyler söyleyemeyiz. Onlar da hikayeler anlattı, biz de anlatıyoruz. İşte bu hikayelerin arasında, o gün ve şimdi, arkeolog ve köylü, heykeltıraş ve gülle ustası, sanatçı ve yazar, insan oluyoruz.

Bu taşlar on iki bin yıllık bir saat gibidir. Tek tıklaması, güneşin ilerleyişinden ibaret. Kendi geçerken değil, biz geçerken. Sinem T biçimli megataşların gölgelerini fotoğraflarken, fotoğraf bu geçişi anladığımız bir dile çevirir: Saat kadranındaki oklara. Ancak bu, üzerinde sayılar, ölçüm noktaları olan bir kadran da değildir. Aralıksız bir şekilde çemberler çizer: Dakikalar, saatler yoktur, yalnızca bizim zamandan geçişimiz vardır. Batık taşlar güneşi yeniden gördüler ve uzun zamandır örtük kalmış olan uzamsal dönüşleri zamanı yeniden ölçmeye başladı. Taşlar da bize benzer. Onlar da dünyanın dönüşleri esnasında durağan kaldıklarını düşünürler. Ancak taşlar, ruha sahip olma şansı ile kutsanmış bizlerin paylaşmadığı yeniden hayat bulma mucizesine sahiptirler.

Bu sebeple, taşların canlılığı biz insanlarınkinden çok daha fazla desek yersiz olmaz. Belki de canlılıkları o kadar yavaştır ki hissetmek için başka bir boyut gerekir. Michelangelo, kayadan ne tür biçimler çıkacağını keşfetmek için taş ocaklarında taşları dinlemişti. Taşa biçim vermeden önce taştan öğrendi çünkü taş ona kendisinden ne olabileceğini söyleyebilirdi. Onun büyüklüğünün ellerinde ya da gözlerinde olduğunu düşünebiliriz ancak, muhtemelen asıl yeteneği nefes alan taşı dinleyebilmesindeydi. Sanki Titanların göktaşları ile oynaması gibi arkadaşları ile oyunlar oynadıkları bir meteormuşçasına taşı oyarak gülle dönüştürmeyi bilen yaşlı adam için de bu geçerliydi muhtemelen. Yoksa tanrıların manikürlü olduklarını mı düşünüyordunuz? Parmakları insanı kilden biçimlendirirken harcadıkları emek ile güçlenmiş ve de yıpranmış olmalı. Tırnaklarının içleri toprak dolu belki de. Geceleri ise, gülle oynuyorlar. Gülüyorlar. Köylüler Göbekli Tepe'nin toprağını sürüyor. Göbek gülüyor.

Bu gülen tepelerin zirvesinde, insan toplulukları, anıtlarını mezarlara gölge olacak dut ağaçları olarak diktiler. İnsanlar ellerinde birer dilek tutarak bu tepelere tırmandılar ve sonra bu dilekleri ağacın dallarına bağladılar. Yürüyüş, kadim zamanlardan beri daimî olarak yeniden doğan bir ağaca ibadet etme eylemiydi.

Şimdiyse sular yükseliyor, yürüyüş yön değiştiriyor. İçlerinde turistlerle otobüsler geliyor. Zamanın durgunluğunda uzun süre yaşayan köyler suyun altında kalıyor, balıklar insan evlerinin içinde yüzüyor. Uçaklar ve otobüsler ile yeni insanlar geliyor. Kazılmış ve oyulmuş olan tepeye yürüyorlar. Dut ağacı başka tür bir tören alayının yanlış anlaşılmalı anıtı olarak duruyor. Bu yeni insanlar yeni icat edilmiş bir kadim geçmişe dikkatle bakıyorlar. Daha henüz icat edilmiş bir kutsallık için inşa edilmiş en eski tapınakta bulunan İbrahim'e hayali bir tarih yazıyorlar. İlk, en büyük, en iyi. İlerleme, ölü bir geçmişi yaşatmak ve yaşayan bir geçmişi öldürmek arasındaki takastan gelecek bir servet vaad ediyor. Kaçınılmaz olarak görünse de, bu sadece değerlerin değişiminin göstergesi. Bu toprak, derisinden ürünlerin yükselmesine yardım ederek göbeğe kök salanlara aitti. Yerlerinden edildiler ve şimdi yabancılar gelip gidiyor. Yeni dalgalar, yeni otobüsler, yeni turistler ve yeni insanlar gelip gidiyor. Halen daha Sinem, uzaktaki bir şehrin soğuk kayasından yontarak ortaya çıkardığı farklı bir yaşamdan geri geliyor ve bu tepelerde, orali bir kadın olarak, diğer türlü asla girmeye kabil olmayacağı ruhunun hafızasının derinliklerine giriyor. Farklı bir yaşamı benimseyişi geride bıraktığı yaşamı görme yetisini veriyor ona.

Bir geçmişi korurken bir diğerini sileriz. Arkeoloji, kanserde yapılanın tersi bir operasyon gerçekleştirir: Doktor içerideki kristali özgürleştirmek için etrafındaki yaşayan bedeni temizler. Beden değil büyüme değerlidir, taşın içerisinde gizli heykeldir. Taş göbektir ve göbek artık gülmüyor.

Geçmişle yüz yüze gelinen her alan bir hayaletler geçidini barındırır içinde. Bazıları çok eskidir, bedenlerinde ikamet edişleri gibi şu anda etraflarını saran harabe kabuklarda da ikamet etmişlerdir. Bazılar ise daha yenidir. Taşların arasında yer alan köylerde yaşamışlardır ve bu taşları tarih olarak değil ama dokunması yüzeyler ve tanıdık anıtlar olarak değerlendirilmişlerdir. Ara Güler'in 1958 yılında çektiği Geyre köyü fotoğrafları, antik çağların o yerelin günceline ait olduğu bir dünya resmediyor. Kısa süre içerisinde, bu güncellik Aphrodisias, miras ve turistlere yol açacak şekilde arkeolojik cerrah tarafından kazılacak. Bu anıtta atılan her adım, dünya mirasının neşterini savurduğu Palmira'dan Barselona'ya, Abu Simbel'den Atina'ya, her yerde tekrar eden bu süreç içerisinde orada yaşayan insanların yakın geçmişini görünmez

kılıyor şimdi. Geçmişe dair tahayyüller, küreseli inşa etmek amacı ile geçmişini kazıyıp çıkararak günümüz için yol haritalarına dönüşüyor. Tıpkı Ara gibi Sinem de bize kaçınılmazlık anlatısına razı olmayı ancak son nefesini vermeden yerel olanın da kıymetini bilmeyi hatırlatıyor.

Bir fotoğraf elinizde tuttuğunuz kağıt değildir. Duvardaki çerçevede duran resim değildir. Ekrandan parlayan piksellerin toplamı değildir. Fotoğraf, zamanın durgunluğunun bıraktığı izdir. Fotoğraf, o durağanlığın içindeki hareketimizi takip eden bir nesnedir. Parmağınızda bir ara taşıdığınız yüzüğün bıraktığı izdir. Başınızı koyarak oluşturduğunuz yastıktaki oyuktur. Hayatına su toplaması olarak başlamış nasırdır. Yaşlı adamın tırnağındaki çatlaktır ve parmaklarının gülleyi uzmanca kavrayışıdır. Tualdeki lekedir. Yıldızların ışığının dünyaya değişisi, bir güllenin bir gülleye çarpışıdır. Işık mürekkebi ile yazarak zamandan geçişimizi bir kez daha imleyen on iki bin yıllık ilk saattir. O zamanın, o binanın, o peş peşe silinmenin, bir anlık, göze dokunan arkeolojisidir.

İnsanların binlerce yıllık zamanın durağanlığında hareketi yıldızların hareketinden daha mı az ulvi, esrarengiz ve nefes kesicidir? Bu güzelliği dinlemek bizim durağanlığımıza bağlıdır.

Dur.

Wendy M. K. Shaw Freie Universität Berlin'de İslami kültürlerin sanat tarihi profesörüdür. Kolonyalizmin kültür üzerindeki etkileri üzerine çalışmaktadır. Son kitabı *What is "Islamic" Art? Between Religion and Perception* Ekim 2019'da Cambridge University Press etiketi ile çıkacak.

TIME DOESN'T PASS, WE DO

WENDY M. K. SHAW

We often talk about the passage of time but it might be more accurate to speak of the passage of things through time. For time will always be there, but we will not. Our things will not. Sinem Dişli's works whisper: it is not, after all, time that passes, but us that pass through the stillness of time. This should be as obvious as saying that the planets revolve around the sun and not the other way around. But still we speak of the passage of time. To recognize the passage of ourselves... it changes everything.

The only way to preserve things is by letting them go, but we hold on as though to defeat time.

The only way to loosen the grip on what we have held, then, is to move through them.

To perform the world otherwise. And to allow this to become vision.

A strange place for photography.

The only place for photography. For like our misapprehension of movement between space and time, we think that photography records space when actually it takes in time. For the past nine years, Sinem has been following the flooding of the Euphrates River Basin resulting from the GAP Dam project. Where states celebrate electrification and modernity, Sinem reminds us to remember the stars.

Her observations range from the microscopic to the macroscopic, from bacteria to the milky way, from the interfaces between earth and sky, from old fields to dusty stone mines, and from the new shores of lakes to the lost habitations of people in caves. She records loss, but also the subtle ways in which life persists through the efforts of individuals.

Sinem told me about photographing at the site of the ancient observatory at Soghmatar: "I went there, and it was overwhelming. I could not imagine how to take it in. I sat still. I went again and looked. I sat still. I went many times, until the villagers eventually recognized my determination and offered to pull the fuses."

She allowed herself to pass through time. In the fixity of that space, she tried to see the stars as the people who had worshipped them had seen them from that site. She saw not the stones to be unearthed, but the stars. The stars that have always been there. In her stillness, the villagers saw her.

In one of his first photographs, Louis Daguerre took a long exposure from his window, looking down onto the buildings and the street below. The streets look empty, except for the lone shoe-shine man shining a man's shoe. It's the most famous shoe-shine on earth. All because they were the only ones to keep still. In time, that stillness is movement.

This is how the villagers came to see Sinem. She did not come in a bus and stay for one hour and witness and go. She stayed still to see the stars. Thus, they

turned off the lights so that she could see the stars. In that moment, she discovered that time has never moved. The stars are still there shining against the vastness. In that moment, she looked no differently at the stars than the people who stood there twelve thousand years ago and looked at the stars. And the stars saw her no differently than how they saw the villagers then, or than how they see the villagers now.

Time is still. We pass through it. They built a sanctuary, marking the stars. She took a photograph, marking the stars. They passed, we pass. She stayed still.

Is archaeology the revelation of time staying still, or is it an effort at resurrection? Archaeology surveys through the language of science, and yet its gaze can't survey the immaterial layered landscapes of the past excavated in art.

Göbekli Tepe rises in an area that is largely flat. It is a mound, built over millennia of habitation. The people who chose it, chose it wisely: it is one of the tallest hills in the area. But the climb is worth it. On a clear day, one can see 40 km in every direction. It is both a belly of the world, and also a belly button, an *omphalos*, a natural center for the world. The belly breathed gently, sleeping for ten thousand years. In 1963, archaeologists realized that it had promise as a window into the past. With no knowledge of what they saw, they misread the remains: a Roman cemetery. Then they surveyed wider. They dug deeper. They learned more.

Georadar surveys of the region indicate that there are more than twenty circular compounds holding "T"-shaped limestone pillars with carvings on them. The carvings appear to be different in each circle: snakes feature in one, vultures in another; insects, foxes, and even a few humanoid shapes occur in others. Bones of animals have been found in the excavations, including human skulls and bones. Of these circles, nine have been accessed. The pillars stand upright in indentations carved for them in bedrock. They were quarried from a site approximately a hundred meters away. There are approximately two hundred pillars. The largest ones weigh around fifty tons.

What can we know from these times, these dimensions, these pictures? We know that before pottery, metalwork, wheels, or writing, people were unimaginably strong and determined. Beyond this, all we can do is imagine. To imagine is to place ourselves into the space of the stones using what we project back from what is our past, but their future. We must look out from the hill and see a lush landscape, filled with streams and migratory birds. It is to imagine coming here, perhaps from far away, and to meet with people who spoke differently from ourselves. To see

strangers for perhaps the first time. To fear snakes and spiders and foxes in the wilderness that was also what would, much later, be remembered as the Garden of Eden. The truth is, we can know nothing of these people except by puzzling together what they must have talked about while leaving the fragments of bones among the stones. They told stories, we tell stories. In this storytelling, then and now, archaeologist and villager, sculptor and orb-maker, artist and writer, we become human.

The stones are like a clock that is twelve thousand years old. Its only ticking is the movement of the sun. Not as it passes, but as we pass. When Sinem photographs the shadows of the T-shaped megaliths, the photograph translates this passage into a language that we understand: the arrows on a clock face. But it is a clock face with no numbers, no points of measurement. It circles without intervals: no minutes, no hours, only our passage through time. The sunken stones saw the sun again, and their turning in space, so long veiled, began to measure time again. The stones are like us, objects that, in the revolutions of the earth, think that they stay still. But stones can have the magic of resurrection that those of us blessed with spirit do not share.

And so, it turns out, perhaps stones have a livingness greater than ours. Perhaps their livingness is so slow that it takes another dimension to sense it. Michelangelo listened to the stone in the quarries to discover what forms would come out of the rock. Before he touched the stone with form, he learned from the stone, which could tell him what it would be. We may think his greatness was in his hands or his eyes, but it was rather in this ability to hear the breathing stone. And so it is as well, perhaps, for the old man who knows how to carve stone to be a marble, as though it were a meteor with which he and his friends might play games, like the Titans play with the shooting stars. Or do you imagine that the gods have manicures? Their fingers must be strong and worn with the labor of molding man from clay. Dirt gets under their nails. Then at night, they play marbles. They laugh. The villagers plow the soil of Belly Hill. The belly laughs.

At the peak of these laughing hills, communities have planted their monuments as Mulberry trees, offering shade to graves. People walk to these hills holding a wish in their hands, then tie their wish to the branches of the tree. The walking is an action of worship to a tree that has, since time immemorial, been reborn, in perpetuity.

And now the waters rise, the walking shifts. Buses come, tourists come. Villages long living in the

stillness of time are left underwater, fish swimming in human homes. New people come in planes and buses, they walk to the hill, incised and cut away, the Mulberry tree standing as the misunderstood monument to a different procession. These new people peer into an ancient past invented anew. They write a new story, an imaginary prehistory for Abraham at the earliest sanctuary for a not-yet-invented divine. The first, the biggest, the best. Progress promises gold that will come in exchanging the present tense of a living past for the present tense of a long-dead one. It is not an inevitability, but an exchange of values. The land belonged to those who grew their roots into the belly by helping crops rise from its skin. They have been uprooted, and outsiders come and go now. Ebb and flow of new tides, new buses, new tourists, new people. Still, Sinem comes back from a different life she has hewn out of the cold rock of a distant city, and in these hills she enters into worlds of her soul's memory that, as a local woman, she would not otherwise have been able to enter. Her adoption of a different life gives her the capacity to see the life she left behind.

In preserving one past, we erase another. Archaeology is the operation opposite to that of cancer: the doctor clears away the living body to liberate the crystalline form within. The growth, not the body, is the treasure, the sculpture hidden inside the stone. The stone is the belly, and the belly is not laughing any more.

Every site of encounter with the past harbors a galaxy of ghosts. Some are ancient, they inhabited the shells that surrounded what are now ruins much as they inhabited their bodies. Some, though are more recent. They lived in the villages housed between the stones and treasured them not as history, but as smooth surfaces and familiar monuments. Ara Güler's 1958 photographs of the village of Geyre show a world of where antiquity belonged to a local present. Soon, that present would be carved by the archaeological surgeon making way for Aphrodisias, heritage, and tourists. Every step in that monument now renders invisible the ignored recent past of people who lived there in a process repeated everywhere where world heritage has brandished its scalpel, from Palmyra to Barcelona, Abu Simbel to Athens. Imaginations of the past become road maps for the present, carving away the local to construct the global. Like Ara, Sinem reminds us to give in to the fiction of inevitability, but to treasure the local before it gives up the ghost.

A photograph is not the paper you hold in your hand. It is not the picture behind the frame on the wall. It is not the sum of pixels shining from that screen. It is the mark made by the stillness of time.

The photograph is an object that traces our movement through that stillness. It is the groove where your finger once held a ring. It is the hollow in the pillow that just cradled your head. It is the callus that started life as a blister. It is the crack in the old man's nail, and the expert's hold his fingers take on the marble. It is the stain on the canvas. It is the starlight hitting earth, the crack of one marble against the other. It is the first clock, twelve millennia old, marking once more our passage through time by writing with the ink of light. It is the archaeology of that time, of that building, of that erasure cascading, in an instant, into the eye.

Is the movement of the humans across the stillness of so many millennia of seasons any less monumental, any less mystifying, any less breathtaking than the movement of the stars? Listening to this beauty depends on our stillness.

Be still.

Wendy M. K. Shaw is professor of the art history of Islamic cultures at the Free University Berlin. She works on the impact of colonialism on culture. Her most recent book, *What is "Islamic" Art? Between Religion and Perception* comes out from Cambridge University Press in October, 2019.